

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΥΠΡΟΥ

Γονεϊκό Στολ και Δεξιότητες Λήψης Επαγγελματικής Απόφασης

Λουίζα Μιχαήλ

Σχολική Σύμβουλος

2020

Εισαγωγή

Η επαγγελματική επιλογή αποτελεί μια από τις πιο κρίσιμες αποφάσεις που πρέπει να πάρει το άτομο κατά τη διάρκεια της ζωής του. Ωστόσο, πολλοί έφηβοι φαίνεται να δυσκολεύονται να κάνουν τις κατάλληλες για αυτούς επιλογές. Συχνά στα μάτια τους η λήψη μιας τέτοιας απόφασης φαντάζει ένας ακόμα «Ηράκλειος Άθλος», όπως την παρομοίασε ο Osipow (1997). Πρόσφατες έρευνες όπως αυτήν των Lopez & Ann-Yi (2006), υποστηρίζουν πως υπάρχει αναποφασιστικότητα σχετικά με τη λήψη επαγγελματικής επιλογής, θεωρώντας ότι αποτελεί σοβαρό πρόβλημα το οποίο χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα αβεβαιότητας. Οι περισσότερες έρευνες εστιάζουν ή αναφέρονται στον τρόπο επιρροής της οικογένειας. Συγκεκριμένα η Ann-Roe, υποστηρίζει ότι η επαγγελματική επιλογή σχετίζεται με τις πρώτες εμπειρίες του ατόμου στο οικογενειακό περιβάλλον. Δίνει έμφαση στις σχέσεις των γονιών με τα παιδιά τα οποία αναπτύσσουν συγκεκριμένους τύπους προσωπικότητας. Στη θεωρία της γίνεται λόγος για το γονεϊκό στυλ (parenting style) το οποίο καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη προσωπικότητα και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Παρόλο που υπάρχουν ενδογενείς – εσωτερικοί παράγοντες που διαμορφώνουν την επαγγελματική επιλογή, όπως οι κλίσεις, η ευφυΐα, αποφασιστικό ρόλο παίζουν και οι εξωγενείς παράγοντες όπως η οικογένεια. Οι γονείς είναι αυτοί οι οποίοι βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν επαγγελματικές φιλοδοξίες, αυτοαντίληψη, αυτοπεποίθηση και δεξιότητες λήψης αποφάσεων (Amudson & Penner, 1998). Αυτές οι δεξιότητες μαθαίνονται και αναπτύσσονται μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο και σχετίζονται με το οικογενειακό στυλ των γονιών. Το γονεϊκό στυλ είναι ένα θέμα το οποίο δεν έτυχε μεγάλης προσοχής, σε σχέση με τις επαγγελματικές επιλογές.

Το Γονεϊκό στυλ

Το οικογενειακό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται το παιδί και συγκεκριμένα οι ίδιοι οι γονείς ασκούν μέγιστη επιρροή σε αυτό σε σχέση με διάφορα θέματα και με αυτό τον τρόπο διαμορφώνουν στάσεις και συμπεριφορές. Η σχέση του γονιού με το παιδί επηρεάζει το προσωπικό προσανατολισμό και την εξέλιξη του παιδιού (Brown, Lum & Voyle, 1997). Γενικότερα, η οικογένεια, όπως προαναφέρθηκε, παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού. Ο τρόπος που λειτουργεί η οικογένεια, οι οικογενειακές πρακτικές, η γονεϊκή εμπλοκή και το γονεϊκό στυλ είναι παράγοντες που έχουν επίδραση στην ανάπτυξη συμπεριφορών από τα παιδιά αλλά και στα χαρακτηριστικά των παιδιών (π.χ. αυτογνωσία). Η επιρροή της οικογένειας σε πολλά θέματα εξηγείται με το γονεϊκό στυλ. Το γονεϊκό στυλ και οι γονεϊκές πρακτικές προκύπτουν από στόχους και αξίες γονέων το καθένα από τα οποία επηρεάζει το παιδί με διαφορετικό τρόπο και μέσα από διαφορετικές διαδικασίες. Σύμφωνα με τις Keith & Christensen οι γονεϊκές πρακτικές έχουν άμεση επίδραση σε αυτή την ανάπτυξη ενώ αντίθετα το γονεϊκό στυλ έχει έμμεση επίδραση στην ανάπτυξη του παιδιού. Στην ουσία το στυλ ενισχύει ή αναστέλλει την αποτελεσματικότητα μιας συγκεκριμένης γονικής πρακτικής.

Το γονεϊκό στυλ έγινε επίκεντρο των ερευνών στις αρχές του 21^{ου} αιώνα (Carorella, 2007) αλλά ερευνητές άρχισαν να ασχολούνται με αυτό από το 1920 (Darling, 2010). Το γονεϊκό στυλ αφορά τη συμπεριφορά των γονιών και το πως τα ίδια τα παιδιά αντιλαμβάνονται και εισπράττουν τη συμπεριφορά αυτή (Γεωργίου, 2012). Το γονεϊκό στυλ ορίζεται από δύο βασικές διαστάσεις. Η διάσταση της απαιτητικότητας (demandingness) αναφέρεται στον βαθμό του ελέγχου που ασκούν οι γονείς προς τα παιδιά τους. Η δεύτερη διάσταση, η φροντιδα (responsiveness) ή ανταπόκριση, έχει να κάνει με τον βαθμό τον οποίο οι γονείς ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών τους, τα αποδέχονται και εμπλέκονται στη ζωή τους (Γεωργίου, 2012). Με βάση αυτές τις διαστάσεις οι γονείς ταξινομήθηκαν σε τέσσερα γονεϊκά στυλ. Αρχικά είχαν οριστεί από τη Baumrind τρία είδη γονεϊκού στυλ: το αυταρχικό, το παραχωρητικό και το διαλεκτικό. Καθένα από αυτά βασίστηκε σε διαφορετικά πρότυπα αλληλεπίδρασης γονιού-παιδιού, αξίες και προσδοκίες (Keith & Christensen, 1997). Οι αυταρχικοί γονείς (authoritarian) χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό απαιτητικότητας και χαμηλό βαθμό φροντίδας. Οι γονείς αυτοί επιβάλλουν τη θέλησή τους με τρόπο απόλυτο και δεν τους δείχνουν εμπιστοσύνη. Επίσης δείχνουν υψηλό βαθμό επιτήρησης και προστασίας και τα παιδιά το βιώνουν και ως μείωση της αξίας τους. Το παραχωρητικό στυλ (permissive) αφορά γονείς άνετους, όπου τα παιδιά βιώνουν υψηλό βαθμό φροντίδας, αλλά αντίθετα δεν ασκείται αποτελεσματικός έλεγχος στη συμπεριφορά τους. Οι γονείς αυτοί κακομαθαίνουν τα παιδιά τους. Τέλος οι διαλεκτικοί (authoritative) γονείς, έχουν υψηλά επίπεδα απαιτητικότητας αλλά και υψηλό βαθμό φροντίδας. Τα παιδιά δεν νιώθουν τους γονείς απαγορευτικούς παρόλο που τους ασκείται έλεγχος. Ενδιαφέρονται για τα παιδιά τους και είναι διαθέσιμοι όταν τα παιδιά τους χρειάζονται, τους δείχνουν εμπιστοσύνη, επικοινωνούν μαζί τους και ενθαρρύνουν την αυτονομία τους (Γεωργίου, 2012). Αργότερα προστέθηκε και το αδιάφορο στυλ σύμφωνα με τις Keith & Christensen (1997), όπου οι γονείς δεν ανταποκρίνονται καθόλου στο γονεϊκό ρόλο και τις ανάγκες των παιδιών τους. Υπάρχει χαμηλός βαθμός απαιτητικότητας αλλά και φροντίδας.

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι κάποιο από τα τέσσερα γονεϊκά στυλ δεν αντικατοπτρίζει πάντα και τους δύο γονείς (Fischer & Crawford, 1992). Παράδειγμα, ένας αυταρχικός πατέρας δεν προϋποθέτει και μια αυστηρή μητέρα ή το αντίθετο. Η μία διαλεκτικού τύπου μητέρα δεν προϋποθέτει και ένα διαλεκτικό πατέρα.

Τέλος τα αποτελέσματα και η λειτουργία του γονεϊκού στυλ όπως θα δούμε και παρακάτω στην ανασκόπηση, διαφοροποιείται ανάλογα με τα διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ανά το κόσμο (Pong, Johnston & Chen, 2010).

Γονεϊκό Στυλ και Ανάπτυξη Ταυτότητας

Η ανάπτυξη της ταυτότητας προϋποθέτει εκτός από την ανακάλυψη της προσωπικότητας και την εξερεύνηση στάσεων, απόψεων και φιλοδοξιών στη ζωή (Erikson, 1968). Ο Erikson υποστηρίζει την ύπαρξη αναπτυξιακών σταδίων μέσα από τα οποία αναπτύσσεται και θεμελιώνεται η ταυτότητα. Μέσα σε αυτά τα στάδια αναπτύσσονται η αυτονομία, η πρωτοβουλία και η ωριμότητα, στοιχεία

σημαντικά για τη λήψη αποφάσεων και συγκεκριμένα επαγγελματικών αποφάσεων. Σε αυτό, σημαντικό ρόλο παίζει το γονεϊκό στυλ το οποίο διευκολύνει ή παρεμποδίζει την εξέλιξη αυτή. Σύμφωνα με τη Baumrind (1968, 1991), οι αυταρχικοί γονείς δεν ενθαρρύνουν την αυτονομία των παιδιών τους σε αντίθεση με τους γονείς διαλεκτικού στυλ, οι οποίοι ωθούν τα παιδιά τους προς αυτή την κατεύθυνση. Ο Chao (1994), αντιπαράκειται σε αυτό και υποστηρίζει μέσα από έρευνα του στη Κίνα ότι οι αυταρχικοί γονείς ενισχύουν την αυτονομία των παιδιών τους. Οι αδιάφοροι γονείς είναι αυτοί που δεν εμπλέκονται καθόλου, με αποτέλεσμα τη μη ομαλή ανάπτυξη και ειδικότερα την έλλειψη αυτονομίας και τη δυσκολία επίλυσης των κρίσεων ταυτότητας (Reis & Youniss, 2004). Το διαλεκτικό στυλ σύμφωνα με τον Steinberg (2001), είναι αποτελεσματικό στη θετική ανάπτυξη ταυτότητας, λόγω τριών παραγόντων: τη ζεστασιά, τη σταθερότητα και τη ψυχολογική αυτονομία.

Οι γονείς αποτελούν επίσης πρότυπα για τα παιδιά τους εκτός από την επίδραση που ασκούν. Η Yanti Amir (2008), τονίζει ότι οι γονείς είναι αυτοί που παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση και ανάπτυξη των παιδιών τους και ειδικά στην ανάπτυξη ενδιαφερόντων. Για αυτό τον λόγο και ο Holland (1973), συνδυάζει αυτά τα ενδιαφέροντα με τις επαγγελματικές φιλοδοξίες και την επιλογή επαγγέλματος διακρίνοντας έξι τύπους προσωπικότητας που επηρεάζονται από γονεϊκούς παράγοντες.

Οι επαγγελματικές φιλοδοξίες και επιλογές επηρεάζονται επίσης από το γονεϊκό στυλ. Το ίδιο υποστηρίζουν και οι Lerdporkulrat, Koul, & Sujivorakul σε έρευνά τους. Το διαλεκτικό στυλ δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να ονειρεύονται, τα κάνει περισσότερο διερευνητικά, να στηρίζονται στον εαυτό τους και να προσανατολίζονται προς αυτό που θέλουν. Αντίθετα, το αυταρχικό στυλ σχετίζεται με τις φιλοδοξίες των ίδιων των γονιών τις πιο πολλές φορές.

Εν κατακλείδι, βλέπουμε την επιρροή του οικογενειακού στυλ σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ανάπτυξης, αλλά και τη σχέση μεταξύ του γονεϊκού στυλ και των των παραγόντων αυτών τα οποία αποδεικνύονται και μέσα από ποικίλες έρευνες.

Δεξιότητες Λήψης Επαγγελματικής Απόφασης

Οι δεξιότητες που αποκτά ένα παιδί και σε μεταγενέστερο στάδιο υιοθετεί ένας έφηβος, είναι αποτέλεσμα ανατροφής και πρακτικής των γονέων (Nasheeda, 2008). Οι δεξιότητες αυτές επιτρέπουν στους εφήβους να αντιμετωπίζουν στρεσογόνες καταστάσεις και είναι σημαντικές για την ανάπτυξη του εαυτού, της αυτοεκτίμησης, στη λήψη πρωτοβουλιών και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Οι δεξιότητες είναι καθοριστικής σημασίας γιατί οι γονείς πορόλο που ασκούν επιρροή στα παιδιά τους, εντούτοις δεν πρέπει να αποφασίζουν για λογαριασμό τους.

Αυτή η ικανότητα για προσαρμογή και θετική συμπεριφορά στην αποτελεσματική αντιμετώπιση απαιτήσεων και προκλήσεων της ζωής, ονομάζονται δεξιότητες (World Health Organization, 2001).

Η απόκτηση δεξιοτήτων για τη λήψη αποφάσεων απαιτεί την ικανότητα των εφήβων να προσαρμοστούν και να αποκτήσουν συμπεριφορές που να αναπτύσσουν τις συγκεκριμένες δεξιότητες. Αυτό το σύνολο δεξιοτήτων, που συνδυάζεται για να σχηματίσουν μια στρατηγική, τους

επιτρέπει και τους καθοδηγεί στοχαστικά στη λήψη αποφάσεων όταν έχουν να διαλέξουν μεταξύ κάποιων επιλογών (Maurise, 1997).

Η Super μιλώντας για την επιλογή επαγγελματικής σταδιοδρομίας, υποστηρίζει ότι αποτελεί μια διαδικασία, που αποτελείται από ιεραρχικά στάδια τα οποία το άτομο πρέπει να περάσει. Ο Issacson (1986, όπως παρατίθεται στους Levinson & Brandt), παρατηρεί ότι πολλοί έφηβοι δεν μεταβαίνουν ομαλά σε όλα τα στάδια με αποτέλεσμα να παραμένουν στο στάδιο της «φαντασίας» όπως το ονομάζει ο Super. Για αυτό τον λόγο οι δεξιότητες για λήψη ρεαλιστικής απόφασης καθώς και η αυτογνωσία δεν αναπτύσσονται. Συνεπώς, οι έφηβοι καταλήγουν πολλές φορές στην αβεβαιότητα αλλά και στη αναποφασιστικότητα οι οποίες καταδεικνύουν εκτός από έλλειψη αυτογνωσίας, την εξάρτηση από τους γονείς για τη λήψη απόφασης και τη δική τους έλλειψη αυτονομίας. Αυτό επιβεβαιώνεται και μέσα από έρευνες για οικογενειακούς παράγοντες και συγκεκριμένα για το γονεϊκό στυλ τα οποία σχετίζονται με τη σιγουριά ή την αβεβαιότητα για τη λήψη επαγγελματικής απόφασης. Συγκεκριμένα, έρευνα των Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts, & Dornbusch (1994) δείχνει ότι το διαλεκτικό στυλ γονέα σχετίζεται θετικά με την ανάπτυξη αυτονομίας και δεξιοτήτων, αλλά και με την αβεβαιότητα σχετικά με την απόφαση για επαγγελματική επιλογή. Παρόμοια είναι τα ευρήματα της έρευνας των Guerra & Braungard-Reiker (1999) οι οποίοι αποκαλύπτουν ότι οι μαθητές με διαλεκτικούς γονείς βιώνουν λιγότερη αβεβαιότητα σε σχέση με τη διαδικασία λήψης απόφασης. Αντίθετα, Whinston σε έρευνα το 1996 αλλά και οι Lease & Dahlbeck (2009) αναφέρουν ότι η αυταρχική οικογένεια η οποία ασκεί έλεγχο, σε συνδυασμό με τη παρουσία ασφαλούς προσκόλλησης, οδηγεί τα παιδιά σε χαμηλά επίπεδα αβεβαιότητας και διευκολύνουν την απόκτηση δεξιοτήτων.

Στο επόμενο υποκεφάλαιο παρατίθενται έρευνες αναφορικά με την αποφασιστικότητα και τις δεξιότητες λήψης επαγγελματικής απόφασης σε σχέση με το γονεϊκό στυλ.

Γονεϊκό Στυλ και Δεξιότητες Λήψης Επαγγελματικής Απόφασης

Η επαγγελματική ανάπτυξη είναι μια χρονοβόρα διαδικασία που επηρεάζεται όπως προαναφέρθηκε από οικογενειακούς παράγοντες. Οι έφηβοι λίγο ή πολύ επηρεάζονται από τους γονείς και λίγες φορές δρουν ανεξάρτητα από αυτούς. (Cenkseven – Onder, Kirdok & Isik, 2010). Είναι μια εν εξελίξει διαδικασία η οποία αφορά, τα ενδιαφέροντα και τις φιλοδοξίες του ατόμου καθώς και την αυτονομία και την απόκτηση κάποιων βασικών δεξιοτήτων που σε σχέση με το στυλ των γονιών καθορίζουν την τελική επιλογή επαγγελματικής καριέρας.

Οι έρευνες για το σχετικό θέμα, δηλαδή το γονεϊκό στυλ σε σχέση με τις δεξιότητες λήψης επαγγελματικής απόφασης περιστρέφονται γύρω από τις πιο πάνω έννοιες, χωρίς να είναι πολλές αυτές οι οποίες συζητούν και διερευνούν συγκεκριμένα τις δυο αυτές μεταβλητές. Οι απόψεις των ερευνητών δίστανται. Παραθέτουμε τα βασικότερα ευρήματα των ερευνών.

Σύμφωνα με τους Cenkseven – Onder, Kirdok & Isik (2010), μαθητές προερχόμενοι από διαλεκτικό και αυστηρό γονεϊκό στυλ ήταν περισσότερο αποφασιστικοί και έτοιμοι σχετικά με τη

διαδικασία λήψης επαγγελματικής απόφασης από αυτούς που προέρχονται από το παραχωρητικό και αδιάφορο στυλ. Αυτό οφείλεται σύμφωνα και με τους Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch (1991) στην αγάπη των γονιών οι οποίοι όμως ταυτόχρονα ή κατευθύνουν (διαλεκτικό) ή ελέγχουν (αυταρχικό). Αντίθετα όπως υποστηρίζει και ο Kracke (1997), το αδιάφορο και παραχωρητικό στυλ γονέα αδιαφορούν γενικότερα για τα παιδιά τους, αποθαρρύνουν τις διερευνητικές τους συμπεριφορές, δεν τους ενισχύουν στη απόκτηση δεξιοτήτων και αδιαφορούν για τα μελλοντικά τους σχέδια. Οι αδιάφοροι γονείς γενικά, αδυνατούν να δώσουν κατευθυντήριες γραμμές στα παιδιά τους με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο σε αυτά να αναπτύξουν την αυτονομία τους, την αυτογνωσία αλλά και δεξιότητες λήψης απόφασης (Way & Rossmann, 1996). Οι ίδιοι συνεχίζουν λέγοντας ότι το αυταρχικό στυλ λόγω του ότι συνδέεται με τις προσδοκίες των γονιών τις πιο πολλές φορές έχει ως αποτέλεσμα την λανθασμένη επιλογή επαγγέλματος. Μάλιστα προτείνουν και ένα διαλεκτικό στυλ γονέα όπου βοηθά τα παιδιά να είναι αυτόνομα και να διαμορφώνουν τις δικές τους επιλογές. Αυτό το περιβάλλον σύμφωνα και με τη Baumgind (1991) οφείλει να δώσει τα θεμέλια για απόκτηση ικανοτήτων και δεξιοτήτων ούτως ώστε να εκφράσουν τα ενδιαφέροντα και τις φιλοδοξίες τους. Τα παιδιά από διαλεκτικούς γονείς προμηθεύονται με ευκαιρίες για απόκτηση διαφόρων δεξιοτήτων που περιλαμβάνουν και τις δεξιότητες λήψης επαγγελματικής απόφασης.

Ο Chao (1994) σύμφωνα με έρευνά του, θεωρεί το στυλ παράγοντα λήψης αποφάσεων. Συγκεκριμένα, το διαλεκτικό στυλ είναι αυτό που σχετίζεται θετικά με την ανάπτυξη δεξιοτήτων στα παιδιά αλλά και την ικανότητα πρωτοβουλίας και αυτονομίας. Το αυταρχικό και παραχωρητικό στυλ συνδέονται αρνητικά σε σχέση με τις πιο πάνω μεταβλητές. Σε μια άλλη έρευνα στη Κίνα, διαφαίνεται το αντίθετο. Ότι δηλαδή το αυταρχικό στυλ είναι αυτό που συνδέεται θετικά με τις δεξιότητες λήψης επαγγελματικής απόφασης. Επίσης οι Lease & Dahlbeck (όπως παρατίθεται στους Κουμουνδούρου, Τσαούση & Κουνένου, 2010) βρήκαν ότι το αυταρχικό στυλ αποτελεί προγνωστικό παράγοντα της αυτοαποτελεσματικότητας και των δεξιοτήτων λήψης επαγγελματικής επιλογής. Σύμφωνα με τους ίδιους ερευνητές το παραχωρητικό και αυταρχικό στυλ δυσκολεύει τις διαδικασίες λήψης απόφασης.

Σε άλλη έρευνα υποστηρίζεται ότι οι παραχωρητικοί γονείς παρέχουν αυτονομία στα παιδιά τους με αποτέλεσμα να εκφράζουν τις απόψεις τους και να παίρνουν τις δικές τους αποφάσεις (Heaven & Ciarrochi, 2008).

Τέλος, όπως διαπιστώνεται και μέσα από ερευνητικά δεδομένα δεν υπάρχει κάποιο από τα τέσσερα στυλ το οποίο να λειτουργεί για όλα τα πολιτισμικά πλαίσια, αλλά παρατηρείται ότι σε κάθε πολιτισμό υιοθετείται και διαφορετικό. Παράδειγμα, σύμφωνα με τους Dwairy & Menshar (2005), στους Αμερικανούς και τους Ασιάτες λειτουργεί καλύτερα το αυταρχικό στυλ. Το ίδιο παρατηρούν και οι Rudy & Grusec (2006), με έρευνά τους στους Αιγύπτιους και Ινδούς. Το διαλεκτικό στυλ φαίνεται να λειτουργεί σε χώρες της Δύσης και της Ευρώπης (Ang & Goh, 2006).